

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Арістова Н. О.

*Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

Гусак Ю. А.

*Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ АВТОНОМНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Потреба сучасного українського суспільства в молодому поколінні активних і свідомих громадян, які виявляють бажання навчатися протягом життя, набувати нові знання і переймати прогресивний досвід в умовах глобалізаційних викликів, зумовлює необхідність формування освітньої автономності учнів старшої школи на основі реалізації положень аксіологічного підходу. Дослідження, які присвячені формуванню автономності здобувачів освіти в закладах загальної середньої та вищої освіти (І. Ветрова, О. Малихін, Р. Попов, І. Сіняговська, О. Смольнікова, Н. Holes, Е. O'Neill), доводять, що освітній процес, в основу якого покладено принципові положення аксіологічного підходу, надає вчителю змогу здійснювати цілеспрямований дидактичний супровід щодо регуляції учнями старшої школи власної поведінки й діяльності, у тому числі й освітньої. Тому актуальність дослідження не викликає сумніву.

Незважаючи на те, що поняття «автономність» перебуває в центрі наукових досліджень та дискусій протягом останніх 40 років, на сьогодні в сучасній науковій педагогічній літературі бракує єдиного усталеного погляду на його визначення. Найбільше визнання отримало трактування цього поняття, запропоноване Х. Холеком (1981), який і ввів його в науковий обіг. Так, згідно з Х. Холеком, автономність є здатністю здобувача освіти брати відповідальність за власне навчання (1981, с. 3).

О. Смольнікова, яка вивчає питання, пов'язані з організацією автономного навчання іноземних мов студентів закладів вищої освіти, доходить висновку, за яким автономність розглядається як здатність суб'єктів навчання систематизувати власну освітню діяльність за або без втручання й вказівок викладача (залежно від ступеня автономності (2014).

Цікавим у контексті нашого дослідження є визначення когнітивної автономності, надане І. Сіняговською (2017). Так, учена розглядає когнітивну автономність як «якість особистості, основу якої складають інтелектуальні здібності й уміння, готовність і прагнення до самостійності, коригування діяльності, володіння прийомами пізнавальної діяльності, узагальнені

методологічні знання, самоконтроль» (Сіняговська, 2017, с. 24). Серед її суттєвих ознак дослідниця виокремлює наявність у здобувачів освіти «...потреби в знаннях; потреби в самореалізації; бажання глибше пізнати не лише знання, що засвоюються, але й способи оволодіння ними; критичний підхід до матеріалу, що вивчається, думок інших людей; бажання висловити свою власну точку зору; уміння самостійно мислити; уміння самостійно набувати нові знання і застосовувати їх для подальшої самоосвіти і практичної діяльності» (Сіняговська, 2017, с. 23). Слушною також видається думка про те, що в освітньому процесі когнітивна автономність має виявлятися через усвідомлення здобувачем освіти значущості учіння, уміння вчитися та здатності до формування індивідуального стилю пізнавальної діяльності.

Теоретичний аналіз наукової педагогічної літератури (Н. Арістова, О. Малихін, І. Павленко, Р. Попов, І. Сіняговська) переконливо доводить, що за урахування основних принципів аксіологічного підходу освітня діяльність будується таким чином, що вчитель має змогу застосовувати найбільш доцільні технології, методи, прийоми і засоби навчання, котрі забезпечують формування ціннісного ставлення учнів старшої школи до власного навчання, усвідомлення ними важливості здобуття освіти задля досягнення успіху в особистому й подальшому професійному житті, сприяє розвитку їхнього пізнавального інтересу й розкриттю творчого потенціалу.

Отже, реалізація положень аксіологічного підходу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти сприяє формуванню освітньої автономності учнів старшої школи, що, у свою чергу, забезпечує їх перетворення на активних суб'єктів пізнавальної діяльності, здатних і готових до конструктивної діяльності, швидко адаптуватися до змін, які відбуваються в сучасному світовому й українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістова Н. О. (2016). Аксіологічний підхід до формування професійної суб'єктності майбутніх філологів. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», вип. 36, т. I (17): тем. вип. «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання», дод. 3, 22–30.
2. Арістова Н. О. (2016). Аналіз сутності феномену «особистість» в сучасній психолого-педагогічній літературі. *Молодь і ринок*, 8(139), 16–21.
3. Арістова Н. О. (2016). Науково-теоретичний аналіз поняття «суб'єктність» в сучасній психолого-педагогічній літературі. *Молодь і ринок*, 11/12, 90–94.
4. Ветрова І. (2017.) Проблема розвитку автономності учня як необхідна складова підготовки майбутнього вчителя англійської мови. *Нова педагогічна думка*, 2(90), 42–45.
5. Малихін О. В. (2015). Розуміння світоглядного потенціалу предметів гуманітарного циклу в контексті організації профільного навчання: історико-дидактичний аспект. *Дидактика: теорія і практика: зб. наук. праць* [за наук. ред. Г.О. Васківської], 11–15.
6. Малихін О. В. (2013). Суть і дидактичні умови формування стилю навчальної діяльності учнів сучасних загальноосвітніх навчальних закладів. *Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць*, вип. LXI, 358–365.

7. Малихін О. В., Арістова Н. О. (2021). Актуальні питання післядипломної освіти вчителів в умовах непрогнозованих впливів (пандемія, COVID-19): трансформація людських цінностей. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*. Харків : «Мітра».

8. Малихін О. В., Павленко І. С. (2014). Формування загальнокультурної компетентності старшокласників в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Теорія і практика професійного становлення особистості в соціокультурному просторі : колективна монографія. Дніпропетровськ : Акцент ПП.

9. Попов Р. А. (2019). Розвиток автономності студентів в освітньому процесі закладу вищої освіти: теоретико-методологічний аспект: монографія. Херсон: ТОВ «Видавничий дім «Гельветика».

10. Попов Р. А. (2017). Становлення проблеми розвитку автономності особистості в діяльності. *Молодь і ринок*, 8(151), 39–45.

11. Реалізація технологій профільного навчання в закладах загальної середньої освіти: методичний посібник [Електронне видання]. (2021). Київ : КОНВІ ПРІНТ. Режим доступу: [https://lib.iitta.gov.ua/730444/1/Realizatsiia_tekhnolohiy%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/730444/1/Realizatsiia_tekhnolohiy%20(1).pdf).

12. Сіняговська І. Ю. (2017). Можливості процесу навчання іноземних мов щодо формування когнітивної автономності студентів ВНЗ. *Інтелект. Особистість. Цивілізація*, 14, 20–26. Режим доступу: [file:///Users/nataliya/Downloads/Siniahovska-article-21-04-2017%20\(1\).pdf](file:///Users/nataliya/Downloads/Siniahovska-article-21-04-2017%20(1).pdf).

13. Смольнікова О. Г. (2014). Обґрунтування феномену автономного навчання іноземних мов. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер.: Педагогічні та історичні науки*, 119, 186–192.

14. Holec, H. (1981). *Autonomy in foreign language learning*. Oxford: Pergamon.

15. Malykhin O. V., Aristova N. O. & Kovalchuk V. I. (2019). Investigation into open educational resources for learning English in developing future philologists' instrumental values. *Society. Integration. Education. Proceedings the International Scientific Conference*, 3, 512–526.

16. O'Neill E. (2022). What is Learner Autonomy? Retrieved from <https://www.learnupon.com/blog/learner-autonomy/>.

17. Popov R. A. (2019). Personal autonomy development in activities: historical-didactical aspect. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII(78), Issue 196, 34–37.

18. Topuzov, O., Malykhin, O., Usca, S., & Aristova, N. (2021). Ukrainian-Latvian Comparative Studies on University Education: Common European Values and Current Challenges: *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1, 696-706.

Білан І. В.

Ніжинський державний університет

імені Миколи Гоголя

(Ніжин, Україна)

ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИКИ (ПОГЛЯД З РАКУРСУ ХІХ СТОЛІТТЯ)

Проблема естетичної культури та способів її виховання завжди хвилювала людство. Як показує суспільна практика, за відсутності чітко